

Hugo Claus, *Phaedra. Naar Seneca*. Een bespreking

1. Vooraf
2. Verhaal bij Claus
3. Traditie
4. Voorlopers
5. Intertekstualiteit
6. Varia Leonina

1. Vooraf

De aanhef hierboven spreekt over 'Een bespreking'. Het is mijn bespreking en dit hoeft niet automatisch ook jouw bespreking te zijn, maar: het is goed om met verschillende standpunten en zienswijzen kennis te maken om zo zelf een keuze te maken.

Om snel in klassieke mythologie je weg te vinden is onontbeerlijk en onvervangbaar Erik M. Moormann en Wilfried Uitterhoeve, *Van Achilles tot Zeus. Thema's uit de klassieke mythologie in literatuur, muziek, beeldende kunst en theater*, Nijmegen 1987 (en jongere drukken). Dit boek geeft bij elk lemma eerst kort de inhoud van de mythe weer en dan de receptie. Onbetaalbaar qua inhoud, qua prijs betaalbaar. Het lemma 'Phaedra & Hippolytos' vind je hierachter.

Voor een uitgebreidere opsomming van receptie kun je terecht bij Jane Davidson Reid, *The Oxford guide to classical mythology in the Arts, 1300-1990s*, Oxford 1993. Ook hier een korte samenvatting van de inhoud van de mythe, met vermelding van de antieke bronnen. Daarna een lijst met navolgingen. Het lemma 'Phaedra and Hippolytus' vind je ook hierachter.

2. Verhaal bij Claus

Eerste bedrijf (p. 7-25)

Hippolytus met jagers in bergen.

Overgang: 'Praat niet over haar' (p. 10).

Phaedra in tuin met Oenone (voedster). Phaedra, hevig verliefd, wil naar Hippolytus, Oenone houdt haar tegen. Phaedra wil zelfmoord plegen, Oenone biedt dan aan naar Hippolytus te gaan.

Tweede bedrijf (p. 26-50)

Hippolytus nog in bergen met jagers. Nacht valt (?). Oenone komt naar Hippolytus.

Overgang: 'Ik wil het niet meer horen.' (p. 30).

Phaedra in paleis. Ze gaat naar Hippolytus.

Overgang: '... de speer' ... (p. 31) (vergelijk p. 12: '... harde speer ...')

Oenone, Hippolytus en jagers in bergen, Phaedra arriveert. Hippolytus en Phaedra samen. Phaedra dringt zich op.

Overgang: '(Zij raapt het mes op.)' (p. 46).

Hippolytus vlucht bos in, naar jagers.

Phaedra en Oenone terug in paleis, bang voor reactie van Hippolytus.

Derde bedrijf (p. 51-62)

Theseus bij paleis, met jagers. Phaedra ziet hem. Hippolytus vlucht van hem weg.

Theseus in paleis met Phaedra (en Oenone): valse beschuldiging. Phaedra af.

Overgang: '... kind van mij.' en '... mijn kind.' (p. 61)

Hippolytus komt naar Theseus. Theseus verjaagt Hippolytus. Hippolytus af. Theseus vervloekt Hippolytus.

Phaedra in paleis

Vierde bedrijf (p. 63-74)

Theseus bij houtvuur met jagers: bodeverhaal dood Hippolytus door wijfmonster.

Overgang: 'Mijn zoon, ...' (p. 68)

Theseus en Phaedra bij houtvuur met resten Hippolytus. Phaedra pleegt zelfmoord en bekent Theseus de ware toedracht. Theseus blijft alleen over.

Overgang: '... haar kreng.' en '(... lijk van Phaedra. ...)' (p. 73)

Oenone verlangt naar einde van de wereld, een wereld zonder mensen.

De volgende alinea's kun je gebruiken voor je leesverslag Nederlands.

De handeling speelt zich af op twee dagen: het eerste en het tweede bedrijf op één en het derde en vierde op één dag. Of deze dagen op elkaar volgen is niet duidelijk en het is ook van geen belang. Het hele verhaal kan zich ook op één dag afspelen, als '... een licht aangaat in het paleis en Phaedra zichtbaar wordt ...' (p. 30) niet betekent dat het avond/nacht is.

Op grond van de namen van de personages weet je dat het verhaal zich afspeelt in de oudste Griekse tijden, maar het verhaal zelf is tijdloos, het kan zonder problemen overgeplaatst worden naar een andere tijd. Claus heeft tijdgebonden elementen (bijvoorbeeld: strijdwagen) aangepast.

Het stuk speelt in de bergen/bossen en in het paleis. Bergen/bossen zijn het gebied van Diana (Hippolytus zingt ook de lof op het landleven op pagina 35) en het paleis is de tegenhanger hiervan (cultuur en luxe (Venus)). De personages horen bij hun ruimtes: Hippolytus in de natuur en Phaedra in de cultuur. Cultuur kun je hier zien als niet-natuur, als tegennatuur, zoals de tegennatuurlijke driften van Phaedra. Vergelijk ook de kenmerken van Afrodite en Artemis bij Euripides hieronder.

De hoofdpersonen.

Hippolytus: zoon van Theseus. Een kuis-levende, vrouwenhatende, Diana-vererende jongeling.

Phaedra: Hippolytus' stiefmoeder, brandend van hartstocht om hem in bed te krijgen.

Theseus: de na een lange reis teruggekeerde vader en echtgenoot. Hij wordt voorgelogen door zijn vrouw en vervloekt daarom zijn zoon (en drijft hem de dood in).

Oenone: de voedster van Phaedra. Klankbord en boodschappenmeisje voor Phaedra.

Verklarende namenlijst (met paginanummer)

7 Diana, Artemis. Godin van jacht en maan. Kuisheid als grootste goed.

9 Venus, Aphrodite. Godin van liefde, uit de zee geboren. In alles tegenpool van Diana.

10 Theseus. Vader van Hippolytus. Rokkenjager. Belangrijke mythologische held, met name voor stad Athene. Zoon van Aegeus en/of Neptunus.

10 Helena. Dochter van Zeus. Voordat Helena door Paris werd geschaakt, is ze door Theseus geschaakt met hulp van Pirithous. Beide mannen hadden zichzelf als vrouw een dochter van Zeus beloofd. NB deze roof vindt plaats ná overlijden van Phaedra.

10 Peribea, Periboia. Een van de zeven Atheense meisjes die naar de Minotaurus gebracht worden in gezelschap van Theseus. Minos wil haar verkrachten maar Theseus weet dit te verhinderen en mag daarna als dank met haar naar bed.

10 Ariadne. Zus van Phaedra. Zij heeft Theseus geholpen in het labyrint, met haar draad. Theseus neemt haar mee als vrouw maar laat haar achter op Naxos.

11 Pirithous. Vriend van Theseus. Na de roof van Helena gaan beiden naar de onderwereld om Proserpina te roven voor Pirithous. Dit mislukt en Herakles bevrijdt later Theseus uit de onderwereld.

12 Proserpina, Persephone. Vrouw van Hades, koningin van de onderwereld. Dochter van Zeus en Demeter.

- 13 Pasiphaë. Moeder van Phaëdra, vrouw van Minos, dochter van Helios/Zon. Zij wordt verliefd op een stier (als straf voor het verbreken van een gelofte aan Neptunus door Minos) en paart in een door Daedalus gebouwde koe met die stier. Zo wordt zij de moeder van de Minotaurus.
- 14 Minotaurus. Zie bij Pasiphaë. Theseus komt deze Minotaurus doden omdat de Atheners hem elk jaar zeven jongens en zeven meisjes moeten offeren.
- 16 Minos. Koning van Kreta, vader van Phaëdra en Ariadne.
- 18 Amor, Eros. God van de liefde. Zoon van Venus.
- 21 Antiope. Koningin van de Amazonen. Geschaakt door Theseus en moeder van Hippolytus. Aan de kant gezet door Theseus voor Phaëdra.
- 26 Phebus, Phoebus, Apollo, Helios, Zon(negod).
- 27 Europa. Ontvoerd door Zeus in de gedaante van een stier. Wordt op Kreta de moeder van Minos.
- 28 Endymion. Mooie jongen op wie de maan/Selene/Diana verliefd wordt. Endymion slaapt eeuwig en de maan voegt zich dan bij hem. NB dus toch een kuise liefde.
- 28 Herakles.
- 28 Omphale. Herakles dient als slaaf enige tijd bij deze koningin, omdat hij ruzie heeft gekregen met Apollo. Omphale en Herakles worden verliefd en wisselen hun rol.
- 31 Hecate. Andere naam voor maangodin.
- 32 Bacchus. God van de wijn en de extase.
- 47 Marsyas. Marsyas. Marsyas daagt Apollo uit tot een muziekwedstrijd: de winnaar mag met de verliezer doen wat hij wil. Apollo bindt Marsyas aan een boom en vilt hem.
- 60 Neptunus. God van de zee, god van de paarden, vader van Theseus.

3. Traditie

LITERATUUR (maar ook kunst in algemeen) heeft een BOODSCHAP deze boodschap moet aantrekkelijk vormgegeven zijn, wil ze de beoogde lezer bereiken	
inhoud	vorm
prodesse (docēre et memorare)	delectare
monēre	movēre
utile	dulce
nuttige	aangename
lering	vermaak

receptie: verwerken van originelen uit de klassieke oudheid

translatio / vertalen <i>hé, dat is leuk</i> Odyssee: vertaald in Latijnse verzen door Livius Andronicus (284-204)
imitatio / navolgen (bv vorm, onderwerpkeuze, thema) <i>hé, dat kan ik ook</i> Odyssee: 1e Punische Oorlog door Gnaeus Naevius (270-201)
aemulatio / wedijveren <i>hé, dat kan ik beter</i> Odyssee: Annales in hexameters Quintus Ennius (239-169)

Waarom receptie?
boodschap
aanzien, status
legitimatie van de macht
schoonheid
knipoog

voorwaarde	mensen moeten die specifieke kennis hebben bv. Paris-oordeel, bv. Medusa-kop, bv. Griekse tempelbouw
voordeel	een enkel woord zegt heel veel bv. Penelope, bv. Lucretia
probleem	vaak tijdgebonden bv Tachtigjarige Oorlog met Batavenopstand, bv Italiaans fascisme
gevaar	snobisme, arrogantie, patserig, stuedje odi et amo. quare id faciam fortasse requiris nescio, sed fieri sentio et excrucior.

Bij de imitatio en, in mindere mate, aemulatio horen eerbetoen en schatplichtigheid aan voorgangers. Ook het bescheiden (?) gezegde 'Nos nani gigantum umeris insidentes', 'Wij zijn dwergen op de schouders van reuzen' past hierbij.

Claus volgt met zijn *Phaedra* (20e eeuw) Euripides, *Ἰππόλυτος* (5e eeuw vChr.), Seneca, *Phaedra* (1e eeuw), Racine, *Phèdre* (17e eeuw). Het thema 'verboden liefde' blijft boeien.

4. Voorlopers

Euripides

Proloog

Venus zegt Hippolytus te straffen voor zijn ingetogenheid middels Phaedra.

1e bedrijf

Phaedra is verliefd op Hippolytus.

2e bedrijf

De voedster vertelt Hippolytus over deze liefde, buiten medeweten van Phaedra, na een eed van Hippolytus om te zwijgen. Phaedra besluit tot zelfmoord omdat de voedster het verteld heeft. Ze wil wraak nemen op Hippolytus vanwege zijn vervloeking van de vrouw.

3e bedrijf

Phaedra heeft zich opgehangen. Theseus komt thuis van een lange reis en vindt in haar hand een brief met Hippolytus' naam. Theseus verbant en vervloekt Hippolytus.

4e bedrijf

bodeverhaal: dood van Hippolytus.

Exodus

Artemis, deus-ex-machina, vertelt Theseus de waarheid. Hippolytus wordt zwaargewond binnengebracht en Artemis zorgt voor een verzoening tussen Theseus en Hippolytus.

(Koorliederen weggelaten in dit overzicht)

Seneca

1e bedrijf

Hippolytus is op jacht. Phaedra vertelt over haar liefde aan haar voedster. Phaedra wil zelfmoord plegen maar de voedster houdt haar tegen.

2e bedrijf

Hippolytus komt naar de stad. Phaedra gaat naar hem toe en belijdt haar liefde. Hippolytus wil haar doden maar vlucht weg met achterlating van zijn zwaard.

3e bedrijf

Theseus komt terug uit de onderwereld. Phaedra zegt hem zelfmoord te willen plegen omdat ze verkracht is. Ze toont het zwaard (van Theseus' vader). Theseus bidt Neptunus Hippolytus te doden.

4e bedrijf

bodeverhaal: dood van Hippolytus.

5e bedrijf

het lijk van Hippolytus komt binnen. Phaedra vertelt de waarheid aan Theseus en pleegt zelfmoord met het zwaard op Hippolytus' lijk.

(Koorliederen weggelaten in dit overzicht)

Jean Racine

1e bedrijf

Hippolytus is verliefd op een (andere) vrouw. Theseus is dood, zegt men.

2e bedrijf

Hippolytus wijst Phaedra af. Phaedra wil zelfmoord plegen maar wordt tegengehouden door Oenone.

3e bedrijf

Theseus komt (toch) thuis. Phaedra zegt dat Theseus onteerd is.

4e bedrijf

Oenone beschuldigt Hippolytus van overspel. Hippolytus' zwaard is daarvan het bewijs. Theseus vervloekt Hippolytus.

5e bedrijf

Oenone pleegt zelfmoord en Phaedra speelt met zelfmoordgedachten. Theseus wil daarom met Hippolytus spreken en herroept zijn vervloeking maar Hippolytus is al dood (bodeverhaal). Phaedra drinkt gif en vertelt de waarheid. Theseus neemt de geliefde van Hippolytus aan als dochter.

5. Intertekstualiteit: verband, dialoog, met andere teksten

Op grond van de titel, *Phaedra. Naar Seneca* mag je verwachten dat Claus zijn stuk gemodelleerd heeft naar de *Phaedra* van Seneca en niet naar Euripides' *Hippolytus*.

Net als Seneca laat hij Aphrodite en Artemis, die bij Euripides sprekende en handelende rollen hebben, weg; de mens is meer zelf verantwoordelijk voor zijn handelen. De zelfmoord van Phaedra vindt plaats ná de valse beschuldiging van Hippolytus. Er vindt geen verzoening plaats tussen Theseus en Hippolytus.

Maar er zijn ook verschillen tussen Claus enerzijds en Seneca en Euripides anderzijds. Claus geeft geen koor(liederen), de voedster heet Oenone, Phaedra pleegt zelfmoord met vergif. En deze aanpassingen van de klassieke drama's vind je ook bij Racine. Claus lijkt dus dichter bij Racine te

staan dan bij Seneca.

Dit roept vragen op met betrekking tot de ondertitel.

Nog een aantal voorbeelden van intertekstualiteit:

Phaedra spreekt over haar zelfmoord op pagina 24: 'Een touw aan de balk daar? Een mes hier, recht in deze zachte plek? Een sprong van de steile rots daar?' Zij zal een gifbeker leegdrinken. Een touw aan de balk is de manier waarop ze zich het leven ontnemt bij Euripides, een mes, of zwaard, gebruikt ze bij Seneca. Racine laat Oenone van de rots springen. Bovendien pleegt Aegeus zelfmoord door van de rotsen te springen omdat Theseus bij zijn terugkomst van Kreta niet de afgesproken witte zeilen gehesen heeft.

Voor wie het verhaal van Apollo en Marsyas kent (p. 47) komt 'Zijn huid is gaaf als marmer' erg onverwacht. Of refereert Claus hier aan een (stand)beeld?

De woorden van Phaedra op pagina 56: 'Eerst met woorden ... geschonden eer schoonwassen.' roepen het beeld op van Lucretia, die wel verkracht is.

De herkenningsscene met het mes op pagina 56 is een spiegeling van de ontmoeting tussen Aegeus en Theseus. Aegeus herkent Theseus aan het zwaard, dat hij achergelaten had voor Theseus. Hij slaat de beker met gif van Medea weg en zo redt hij het leven van zijn zoon. Bij Theseus en Hippolytus zorgt de herkenning voor de dood van de zoon.

Het stuk kent een Kreta-component en een link met de zee. Theseus is namelijk de zoon van Neptunus en hij heeft de Minotaurus op Kreta verslagen. Een versterkende factor vormt Venus. Venus is uit de zee geboren en zij neemt wraak op Phaedra en Pasiphaë omdat zij (klein)kinderen van de Zon zijn. De Zon heeft haar overspel met Mars aan Vulcanus verteld waardoor Vulcanus, met de andere goden, hen heeft kunnen betrappen.

6. Varia Leonina

Hierachter vind je een artikel uit *NRC/Handelsblad*, 7 februari 1997, van de hand van Laurens Spoor, de vertaler van *Phèdre*.

Hippolytus is een erg vrouwonvriendelijke, om niet te zeggen, vrouwvijandige jongen. Hij ziet de vrouw als bron van alle kwaad en ellende, omdat zij vol liefde en emotie zit. Daarom vereert hij Artemis en haar ingetogenheid. In een monoloog trekt hij fel van leer tegen vrouwen.

Bij Euripides in vers 616-617:

ὦ Ζεῦ, τί δὴ κίβδηλον ἀνθρώποις κακὸν
γυναῖκας ἐς φῶς ἡλίου κατώκισας;

Zeus, waarom laat u vrouwen, het valse en boze voor mannen,
onder het licht van de zon wonen?

(woordplaatsing: het valse en boze, κίβδηλον en κακὸν, omringt de mannen, ἀνθρώποις)

Bij Seneca in vers 559:

dux malorum femina

de aanvoerder van de ellende, de vrouw

(dux heeft een positieve, mannelijke connotatie. Femina staat haaks op deze verwachting)

Ringcompositie: de dood van Hippolytus door het beest/Phaedra grijpt terug op de jachtpartij in het begin van het stuk wanneer Hippolytus het beest/everzwijn doodt.

De tegenstelling Venus/Aphrodite/liefde/emotie – Diana/Artemis/ingetogenheid/controlle lijkt sterk op de tegenstelling Bacchus/Dionysus – Apollo.

De liefde van Phaedra voor Hippolytus en haar reactie op zijn afwijzing staat ook bekend als Potifar-motief. Zie Moormann/Uitterhoeve.

Over de opbouw van toneelstukken in de klassieke oudheid lees je meer in *Synopsis*, hoofdstuk 4, pagina 70-84, en met name § 5 over eenheid van plaats, tijd en handeling en § 7 over de poetica van Aristoteles.

Op pagina 7 wordt Ariana genoemd. Dit is de Frans/Italiaanse naam voor Ariadne.

Bodeverhaal en aemulatio: in plaats van een monster dat uit zee komt, zou je in een moderne versie een tsunami mogen verwachten.

Neptunus is behalve de god van de zee ook de god van de stieren (zie Kreta) en de paarden. De dood van Hippolytus (ἵππος: paard; λύω: losmaken; paardenloslatend) door een stier(/monster) uit zee die zijn paard(en) laat schrikken, is dan niet toevallig.

Twee anachronismen (áls het stuk zich afspeelt in de oudste Griekse tijden!). Op pagina 8 en 72 spreekt Claus over klokken in tempels en op pagina 66 blijft Hippolytus met zijn voet in zijn stijgbeugel hangen.

Allitteraties en tricola in overvloed.

Euripides' *Hippolytus* is symmetrisch opgebouwd. Het stuk begint met Aphrodite (emoties, liefde), daarna komen er twee episoden met Hippolytus (ingetogenheid) en twee episoden met Phaedra (emoties, liefde). Artemis (ingetogenheid) sluit de tragedie af.

Twee mogelijke verklaringen. De symmetrie wijst op symmetrie in de werkelijkheid: liefde kan niet zonder ingetogenheid (en omgekeerd) zoals het stuk duidelijk laat zien. Of: liefde als begin heeft ingetogenheid als einde nodig.

Er bestaan ook christelijke Hippolyti. De bekendste is Hippolytus de Soldaat. Deze Hippolytus was de bewaker van Laurentius en bekeerde zich na diens terechtstelling tot het Christendom. Ook Hippolytus werd vervolgens gedood: uiteengetrokken door vier paarden.

Altijd interessant is een interpretatie vanuit het seksuele.

De speer als fallussymbool: 'Een harde speer, gepunt en rond, trilt in zijn zachte hand' (p. 12) en 'Ik wil de speer uit zijn hand rukken, met de speer langs mijn wang strelen' (p. 31).

De beginscene met het doden van het everzwijn, het drinken van het bloed en het aanroepen van Diana als ontmaagding.

Seks als hobby en tijdverdrijf: 'sta ik mij te vervelen' (p. 28).

Over Hugo Claus: www.clauscentrum.be en <http://www.dbnl.nl/auteurs/auteur.php?id=clau005>

Leo Nellissen
2e versie oktober 2006
l.nellissen@planet.nl

PHAIDRA & HIPPOLYTOS Phaedra en Hippolytus

uit: Eric M. Moormann & Wilfried Uitterhoeve, *Van Achilleus tot Zeus*, Nijmegen 2e 1988, p. 217-219.

Hippolytos is de zoon van Theseus en de Amazone Melanippe, Hippolyte of Antiope. Phaidra is de dochter van het koningspaar van Kreta, Minos en Pasiphaë; zuster van Ariadne en Deukalion. Na het overlijden van Minos gaf haar broer Deukalion haar ten huwelijk aan de over Athene regerende Theseus, die te harer gunste zijn Amazone-vrouw verstootte. Phaidra leefde sindsdien onder één dak met haar stiefzoon Hippolytos, de zoon uit dit eerdere huwelijk.

Hippolytos heeft als leidsvrouwe Artemis, is een hartstochtelijk jager en hecht aan een bestaan in kuisheid. Phaidra vat een niet te onderdrukken liefde op voor de jongeman, maar wordt door haar geschokte stiefzoon afgewezen. Zij beschuldigt Hippolytos bij Theseus ervan zich aan haar te hebben willen opdringen en pleegt daarna zelfmoord. Theseus vervloekt en verbant Hippolytos. Poseidon geeft gehoor aan een verzoek van Theseus en laat Hippolytos op diens vlucht omkomen.

Het verhaal, dat overeenkomst vertoont met dat over Josef en de vrouw van Potiphar in *Genesis* 39, is onderwerp geweest van een verloren gegane tragedie van Sophokles. Euripides stelt in zijn *Hippolytos* de antagonistische krachten van de godin van de liefde, Aphrodite, en de godin van de maagdelijkheid, Artemis, centraal. Aphrodite, gekwetst door Hippolytos, die zich geringschattend uitlaat over haar en over de liefdesdaad, beraamt de tragische reeks gebeurtenissen. Phaidra wordt tijdens een langdurige afwezigheid van Theseus verteerd door haar liefde voor Hippolytos. Haar oude voedster wil haar meesteres helpen en stelt Hippolytos op de hoogte, maar deze neemt met afgrijzen kennis van dit bericht. Phaidra laat ten behoeve van de terugkerende Theseus een brief met de voor Hippolytos noodlottige beschuldiging achter en maakt een einde aan haar leven. Op Hippolytos' vlucht langs de landengte van de Isthmos, na de vervloeking en verbanning door Theseus, wordt het gespan getroffen door een door Poseidon gezonden golf. De paarden slaan op hol en sleuren de van de wagen geslagen Hippolytos voort, totdat deze is overleden. Artemis verklaart Theseus dan de ware toedracht.

Deze fatale keten van goddelijke machinaties, liefdesverlangen, kwetsuren en wraakacties wordt door Seneca behandeld in zijn *Phaedra*. Hij brengt enige wijzigingen aan in het dramatische verloop (Phaidra spreekt zichzelf uit tegenover Hippolytos en Theseus en pleegt pas zelfmoord nadat Hippolytos is omgekomen), maar stelt evenals Euripides de tegenstelling tussen Aphrodite en Artemis centraal, zij het dat de godinnen niet sprekend worden opgevoerd.

Het stuk van Seneca ligt ten grondslag aan een reeks toneelstukken uit de 16e en 17e eeuw, waaronder Garnier 1573, Vondel 1628 (*Hippolytus of rampsalige kuyscheyd*) en Racine 1677. De tegenstelling tussen liefde en kuisheid wordt in de *Phèdre* van Racine enigszins teruggedrongen (zo geeft hij Hippolytos een verloofde en daarmee Phaidra een reden tot jaloezie), maar staat weer voorop in latere bewerkingen van Sturge-Moore 11901 en Doolittle 1927. In de zwart-romantische literatuur krijgt Phaidra de trekken van een sadistische fatale vrouw (toneelstuk Swinburne 1866) of van een demonische vrouw (toneelstuk D' Annunzio 1909). Het laatstgenoemde stuk dient als libretto voor een sombere opera van Pizzetti 1915, die opgang maakte in een klimaat van afwending van de veristische opera en van herleven de belangstelling voor antieke thema's. [...]

Alle Phaidra-voorstellingen in de beeldende kunst van de oudheid volgen de Hippolytos van Euripides. De vrouw zit treurend met in haar hand de brief, in gezelschap van de voedster. De jonge Hippolytos is daarnaast jagend of op de wagen voorgesteld. De oudste, uit Etrurië afkomstige afbeeldingen vinden we op askisten en spiegels. In de keizertijd zijn sarkofagen het meest gebruikte medium; hier geldt de vroege dood van Hippolytos als belangrijkste element. Enkele mozaïeken en wandschilderingen met dit thema zijn uit Antiochië en Pompeji bekend.

In de nieuwe tijd wordt het verhaal betrekkelijk zelden uitgebeeld: de dood van Hippolytos bijvoorbeeld in een schilderij van Rubens ca. 1611-12 en in een beeldhouwwerk van Lemoyne 1715; de confrontatie van Hippolytos met Theseus in een schilderij van Guérin 1802.

Literatuur:

Lefèvre, E. (red), *Seneca's Tragödien*, Darmstadt 1972

Lefèvre, E., *Der Einfluss Senecas auf das europäische Drama*, Darmstadt 1978

Newton, W., *Le thème de Phèdre et d'Hippolyte dans la littérature française*, Genève 1939

Tschiedel, H.J., *Phaedra und Hippolytus. Variationen eines tragischen Konfliktes*, Erlangen/Neurenberg 1969.

Davidson-Reid
The Oxford guide to classical
mythology in the Arts, 1300-1990s
Oxford 1993

PHAEDRA AND HIPPOLYTUS. Daughter of King Minos and Queen Pasiphaë of Crete, Phaedra married Theseus after he had abandoned her sister, Ariadne, on Naxos. She thus became stepmother of Hippolytus, son of Theseus by the Amazon Hippolyta (or her sister Antiope). Hippolytus was a chaste devotee of Artemis (Diana), which provoked the jealousy of Aphrodite (Venus). She caused Phaedra to fall in love with the youth, who spurned her advances.

Fearful that Hippolytus would report her shameful behavior to Theseus, Phaedra told her husband that Hippolytus had tried to rape her. Theseus banished his son and called on his father Poseidon to punish him. The sea-god sent a raging bull out of the sea, frightening Hippolytus's horses so that they dragged him to his death. When Theseus learned from Artemis of his son's innocence and his wife's involuntary perfidy, it was too late: Hippolytus was dead and Phaedra had hanged herself.

According to an alternate tradition, Asclepius (Aesculapius) revived Hippolytus, who became king in Aricia, where he instituted rites in honor of Artemis.

Classical Sources. Euripides, *Hippolytus*. Diodorus Siculus, *Bibliotheca* 4.62. Virgil, *Aeneid* 7.761-82. Ovid, *Hermides* 4, "Phaedra to Hippolytus"; *Fasti* 6.737-62; *Metamorphoses* 15.497-546. Apollodorus, *Bibliotheca* E1.17-19. Pausanias, *Description of Greece* 1.22.iff., 2.32.iff. Seneca, *Phaedra*. Hyginus, *Fabulae* 47.

Anonymous French. (Story of Phaedra in) *Ovide moralisé* 8.1929-2001, 15.1284-1452. Poem, allegorized translation/elaboration of Ovid's *Metamorphoses* and other works. c.1316-28. [de Boer 1915-86, vols. 3, 5]

Geoffrey Chaucer, 1340?-1400. (Story of Phaedra in) *The Legend of Good Women* lines 1970-85, 2169-78. Poem. 1385-86. Westminster: Caxton, c.1495. [Riverside 1987]

Ottaviano Zara. *Hippolito*. Tragedy. Padua: 1558. [Frenzel 1962, p. 515]

Robert Garnier, 1545-1590. *Hippolyte*. Tragedy. First performed 1573, Paris. Published in *Tragédies* (Paris: Pa-

PHAEDRA AND HIPPOLYTUS

risson, 1580). [Stone 1974, pp. 108, 113, 126, 130 / DLLF 1984, 2:869 / Jondorf 1969, pp. 6f., 31f., 84f., 135]

Giovanni Paolo Trapolini, ?-1599. (Phaedra in) *Thesida*. Tragedy. Padua: Pasquati, 1576. [Frenzel 1962, p. 515 (1567)]

Francesco Bozza Fedra. Tragedy. Venice: De'Ferrari, 1578. [Clubb 1968, p. 51]

John Shepery. *Hippolytus Ovidianae Phaedrae respondens* [Ovid's Hippolytus Replying to Phaedra]. Poem, in Latin. Oxford: 1586. [Bush 1963, p. 318]

Edmund Spenser, 1552?-1599. (Story of Phaedra and Hippolytus, Hippolytus cured by Aesculapius, related in) *The Faerie Queene* 1.5.37-39. Romance epic. London: Ponsornbie, 1590, 1596. [Hamilton 1927 / MacCaffrey 1976, pp. 147f.]

Vincenzo Iacobilli. *Hippolito*. Tragedy in verse. Rome: Facciotto, 1601. [Clubb 1968, p. 138]

Peter Paul Rubens, 1577-1640. "The Death of Hippolytus." Painting, c.1610. Lost. / Drawing. Musée Bonnat, Bayonne. [Burchard & d'Hulst 1963, no. 39-ill.]

———. "The Death of Hippolytus." Painting, 1610-11. Fitzwilliam Museum, Cambridge. [Jaffe 1989, no. 144-ill.] Study. Courtauld Institute, London. [Ibid., no. 143-ill. / Held 1980, no. 245-ill.]

Richard Brathwaite, 1588?-1673. "The Epistle of Hippolytus unto Phedra." Poem. In *A Strappado for the Duell* (London: Redmer, 1615). Modern edition by J. W. Ebsworth (Boston & Lincolnshire: Roberts, 1878). [Bush 1963, p. 331]

Gregorio de'Monti, fl. 1613-20. *L'Ippolito*. Comedy in prose. Venice: Baba, 1620. [Clubb 1968, p. 97]

Ben Jonson, 1572-1637. (Hippolytus in) "Time Vindicated to Himself and to His Honours." Masque. Performed 19 Jan 1623, at Court, London. Published London: 1623. [Herford & Simpson 1932-50, vol. 7]

Jean Puget de La Serre, 1594-1665. "Diane et Hypolite" [Diana and Hippolytus]. Poem. In *Les amours des déesses* (Paris: d'Aubin, 1627). [DLF 1993-72, 3:821]

Joost van den Vondel, 1587-1679. *Hippolytus*. Tragedy, adapted from Seneca's *Phaedra*. Amsterdam: 1628. [McGraw-Hill 1984, 5:118]

Guérrin de La Pinelière, ?-1642/43. *Hippolyte*. Tragedy, after Seneca's *Phaedra*. First performed 1634, Hôtel de Bourgogne, Paris. Published Paris: de Sommaville, 1635. [Taylor 1893, p. 105 / Lancaster 1929-42, pt. 1, 1:690-96 / DLF 1991-72, 3:583]

Nicolas Poussin, 1594-1665. "The Death of Hippolytus." Drawing, c.1640. Pierpont Morgan Library, New York. [Friedlaender & Blunt 1935, no. 222-ill. / Wildenstein 1968, no. 30-ill.]

Gabriel Gilbert, before 1620-before 1680. *Hippolyte, ou, Le garçon insensible* [Hippolytus, or, The Callous Boy]. Tragedy. First performed 1646, Paris. Published Paris: Courbé, 1647. [Barnwell 1982, pp. 74, 264]

Jean Regnaud de Segrais, 1624-1701. *La mort d'Hippolyte* [The Death of Hippolytus]. Tragedy. First performed 1648 (or 1649?), Paris. [DLLF 1984, 5:2160]

Pietro Andrea Ziani, 1616-1684. *L'incostanza trionfante, ovvero, Il Theseo* [Inconstancy Triumphant, or, Theseus]. Opera. Libretto, F. Piccioli. First performed 16 Jan 1658, San Cassiano, Venice. [Grove 1980, 20:1675]

PHAEDRA AND HIPPOLYTUS

- Pietro Paolo Bissari**, 1585–1663. *Fedra innamorata* [Phaedra in Love]. Tragedy. Munich: Icklino, 1662. [DELI 1966–70, 1:385]
- Thomas Corneille**, 1625–1709. (Phaedra in) *Ariane*. Tragedy. First performed Feb 1672, Hôtel de Bourgogne, Paris. Published Paris: de Luynes, Barbin & Trabouillet, 1672. [DLLF 1984, 1:350 / Pocock 1973, pp. 242–48, 260, 304 / Collins 1966, pp. 142–51, 190]
- Mathieu Bidar**, 1649–1727. *Hippolyte*. Tragedy. First performed 1674, Lille. Published Lille: Le Francq, 1675. [DLF 1951–72, 3:163 / Lancaster 1929–42, pt. 4, 2:951 / Barnwell 1982, pp. 11, 74]
- Jean Racine**, 1639–1699. *Phèdre*. Tragedy. First performed 1 Jan 1677, Hôtel de Bourgogne, Paris. [Rat 1974 / Girdlestone 1972, pp. 261–67 / Pocock 1973, pp. 229–79 / Turnell 1972, pp. 239–76 / Vinaver 1963, pp. 74–82, 95, 100–13, 147–52, 165–75 / Allen 1982, pp. 90–103 / Barnwell 1982, pp. 80f., 209ff., 246ff.]
- Nicolas Pradon**, 1644–1698. *Phèdre et Hippolyte*. Tragedy. First performed 3 Jan 1677, Théâtre Guénégaud, Paris. [Lancaster 1929–42, pt. 4, 2:952 / Arnott 1977, p. 145 / Girdlestone 1972, p. 264 n.]
- Jean de La Fontaine**, 1621–1695. “Les filles de Minée” [The Daughters of Minos] (Ariadne and Phaedra). Poem. c.1683. In *Ouvrages de prose et de poésie des sieurs de Mauvois et de La Fontaine* (Paris: Barbin, 1685) and *Fables choisies* (Paris: 1693). [Clarac & Marmier 1965 / MacKay 1973, p. 171]
- Charles Le Brun**, 1619–1690, composition. “The Death of Hippolytus.” Engraving, by Charles Simonneau (1645–1728). [Figler 1974, p. 133]
- Louis de Lacoste**, c.1675–mid 1750s. *Aricie*. Opera-ballet. Libretto, Abbé Pic. First performed 6 June 1697, L’Opéra, Paris. [Grove 1980, 10:352]
- Edmund Smith**, 1672–1710. *Phaedra and Hippolytus*. Tragedy, after Racine’s *Phèdre* (1677). Prologue, Joseph Addison; epilogue, Matthew Prior. First performed 21 Apr 1707, Queen’s Theatre, Haymarket, London. Published London: Lintott, 1707. [Nicoll 1959–66, 2:355 / Stratman 1966, p. 607 / Pocock 1973, pp. 261f.]
- Jean-Baptiste Lemoyne I**, 1679/81–1731. “The Fall of Hippolytus.” Marble statuette. 1715. Louvre, Paris, no. 1399. [Réau 1927, no. 3–ill.]
- Thomas-Louis Bourgeois**, 1676–1750/51. *Phèdre et Hippolyte*. Cantata. In *Cantates*, book 2 (Paris: 1718). [Grove 1980, 3:113]
- Jean-François de Troy**, 1679–1752. “The Death of Hippolytus.” Painting. 1727. / Drawing. Landesmuseum, Darmstadt. [Figler 1974, p. 133]
- Pietro Torri**, c.1650–1737. *L’Ippolito*. Opera (tragedia per musica). Libretto, Domenico Lalli. First performed 1731, Munich. [Grove 1980, 19:83]
- Jean-Philippe Rameau**, 1683–1764. *Hippolyte et Aricie*. Opera (tragédie lyrique). Libretto, Simon-Joseph Pellegrin, after Racine’s *Phèdre* (1677). First performed 1 Oct 1733, L’Opéra, Paris. [Girdlestone 1983, pp. 24, 140–202 / Girdlestone 1972, pp. 261, 341 / Palisca 1968, pp. 168–71, 173, 183 / Grove 1980, 15:564, 565f.]
- Christoph Willibald Gluck**, 1714–1787. *Ippolito*. Opera (dramma per musica). Libretto, G. G. Corio. First performed 31 Jan 1745, Regio Ducal, Milan. [Grove 1980, 7:456, 472 / Cooper 1935, pp. 44, 227, 284]
- Francisco António de Almeida**, c.1702–1755. *L’Ippolito*. Serenata. Text, Tedeschi. First performed 4 Dec 1752, Ribeira Palace, Lisbon. [Grove 1980, 11:286]
- Thomas Roseingrave**, 1688–1766. *Phaedra and Hippolytus*. Opera. First performed 6 Mar 1753, Fishamble Street Music Hall, Dublin. [Grove 1980, 16:197]
- Ignaz Holzbauer**, 1711–1783. *Ippolito ed Aricia*. Opera. Libretto, Carlo Innocenzo Frugoni, after Pellegrin’s 1733 adaptation of Racine. First performed 4 Nov 1759, Mannheim. [Grove 1980, 8:670]
- Tommaso Traetta**, 1727–1779. *Ippolito ed Aricia*. Opera. Libretto, Frugoni (above). First performed 1759, Parma. [Grove 1980, 19:113]
- Voltaire**, 1694–1778, writing as M. De La Visélede. “Le dimanche, ou, Les filles de Minée” [Sunday, or, The Daughters of Minos]. Tale in verse. Amsterdam: 1775. [Moland 1877–83, vol. 10 / DLF 1951–72, 4 pt. 2: 659]
- Onorato Viganò**, 1739–1811, choreography. *Minasse, re di Creta, ossia, La fuga d’Arianna e di Fedra* [Minos, King of Crete, or, The Flight of Ariadne and Phaedra]. Ballet. Music, Luigi Marescalchi. First performed Autumn 1782, Teatro San Samuele, Venice. [Grove 1980, 11:675]
- Jean-Baptiste Lemoigne**, 1751–1796. *Phèdre*. Opera (tragédie lyrique). Libretto, François-Benoit Hoffman. First performed 26 Oct 1786, Fontainebleau. [Grove 1980, 10:655f. / Girdlestone 1972, p. 329 n.]
- Giovanni Paisiello**, 1740–1816. *Fedra*. Opera. Libretto, L. B. Salvioni. 1788. [Grove 1980, 14:101]
- Gaspere Angiolini**, 1731–1803, choreography. *Fedra*. Ballet. First performed 1789, La Scala, Milan. [Clarke & Vaughan 1977, p. 19 / Oxford 1982, p. 325]
- Étienne-Barthélemy Garnier**, 1759–1849. “Hippolytus after the Confession of Phaedra, His Mother-in-Law.” Painting. Exhibited 1793, Musée Ingres, Montauban. [Montauban 1965, no. 132–ill.]
- Jean-Jacques Lagrenée the Younger**, 1739–1821 (previously attributed to Lagrenée the Elder). “Phaedra Accusing Hippolytus before Theseus.” Painting. 1795. Hermitage, Leningrad, inv. 5813. [Hermitage 1983, no. 262–ill.]
- Pietro Alessandro Guglielmi**, 1728–1804. *Ippolito*. Opera seria. First performed 4 Nov 1798, San Carlo, Naples. [Grove 1980, 7:796]
- Anne-Louis Girodet**, 1767–1824. Illustrations to Racine’s *Phèdre* (1677), in *Oeuvres de Jean Racine* (Paris: Didot, 1801). Original drawings in Louvre, Paris; Musée des Beaux-Arts, Orléans; elsewhere. [Bernier 1975, pp. 34, 49f.–ill. / Montargis 1967, nos. 69–71 / Boutet-Loyer 1983, no. 34]
- Léonor Mérimée**, 1757–1836. “Diana Restoring Hippolytus. Revived by Aesculapius, to Aricia.” Ceiling painting. Commissioned 1801. Salle d’Olympie, Louvre, Paris (inv. 20090). [Louvre 1979–86, 4:84–ill.]
- Pierre-Narcisse Guérin**, 1774–1833. “Phaedra and Hippolytus.” Painting. 1802. Louvre, Paris, inv. 5182. [Louvre 1979–86, 3:295–ill. / von Erffa & Staley 1986, p. 127–ill.] Sketch. Louvre, Paris, no. R.F. 1982–13. [Louvre, 3:296–ill.]
- Pablo Antonio José de Olavide y Jáurequi**, 1725–1803. *Fedra*. Tragedy. In modern edition, *Obras dramaticas*

- desconocidas* (Lima: Biblioteca Nacional del Peru, 1971). [NUC]
- Michel de Cubières-Palmézeaux, 1752–1820. *Hippolyte*. Tragedy. Paris: 1803. [DLLF 1984, 1:378]
- Benjamin West, 1738–1820. "The Death of Hippolytus." Drawing or watercolor sketch. 1799–1804? Lost. [von Erffa & Staley 1986, no. 144] 2 drawings. Pierpont Morgan Library, New York. [Ibid.]
- Friedrich von Schiller, 1759–1805. *Phädra*. Tragedy, after Racine (1677). 1805. [Frenzel 1962, p. 510]
- Pietro Angiolini, 1746–1830, choreography. *Ippolito ed Aricia*. Ballet. First performed 1811, La Scala, Milan. [EDS 1954–66, 1:627]
- Felice Alessandro Radicati, 1775–1820. *Fedra*. Opera. First performed 5 Mar 1811, King's Theatre, London. [Grove 1980, 11:310]
- Henry Fuseli, 1741–1825. "In Delirium, Phaedra Reveals to the Troezenian Women Her Passion for Hippolytus." Drawing. 1815. Unlocated. [Schiff 1973, no. 1523–ill.]
- Cesare Della Valle, 1777–1860. *Ippolito*. Tragedy. Naples: 1818. [EDS 1954–66, 4:408]
- Simon Mayr, 1763–1845. Music. *Fedra*. Opera (melodramma seria). Libretto, Felice Romanelli. First performed 26 Dec 1820, La Scala, Milan. [Grove 1980, 11:360]
- Théodore Géricault, 1791–1824. "The Death of Hippolytus." Painting. Musée Fabre, Montpellier. [Bénézit 1976, 4:685]
- John Fane Burghersh, 1784–1859. *Fedra*. Opera. Published Berlin: 1824. [Grove 1980, 3:404]
- Jacques-Louis David, 1748–1825. "Phaedra and Hippolytus." Drawing. Musée des Beaux-Arts, Rouen. [Schnapper 1982, p. 298–ill.]
- Charles-Louis Didelot, 1767–1837, choreography. *Phèdre et Hippolyte*. Ballet-héroïque. Music, Catterino Cavos, Turin, and Shalikhov. Scenario, after Racine's *Phèdre* (1677). First performed 24 Sep 1825, St. Petersburg; scenery, Canoppi and Condratiev; machines, Natier; costumes, Babinii. [Swift 1974, p. 202]
- Franz Schubert, 1797–1828. "Hippolits Lied." Lied. 1826. Text, Gerstenberg. Published 1830. [Grove 1980, 16:802 / Brown 1958, p. 393]
- Tommaso Zauli-Sajani, 1802–1872. *Fedra*. Tragedy. Forlì: Bordanini, 1829. [DELI 1966–70, 5:515]
- Honoré Daumier, 1808–1879. 3 lithographs, caricatures after scenes from Racine's *Phèdre* (1677), in "Physiologies tragico-classiques" series, 1841. Another in "La tragédie" series, 1848. [Deltell 1906–30, 22: nos. 890, 894, 904; 25, no. 1740–ill.]
- Robert Browning, 1812–1889. (Story of Hippolytus told in) "Artemis Prologizes." Dramatic monologue. In *Bells and Pomegranates no. III: Dramatic Lyrics* (London: Moxon, 1843). [King et al. 1969–88, vol. 3 / Boswell 1982, p. 35 / Ward 1969, p. 85 / Bush 1937, pp. 301ff.]
- Lawrence Alma-Tadema, 1836–1912. "The Death of Hippolyte." Watercolor. 1860. Craig Barton coll., Calif. [Swanson 1977, p. 135]
- Benjamin Spence, 1822–1866. "Hippolytus." Sculpture. 1862. Art Gallery of New South Wales, Sydney. [Read 1982, p. 201]
- Thomas Love Peacock, 1785–1866. "Phaedra and the Nurse." Poem. In *Works* (London: Constable, 1924–34). [Boswell 1982, p. 279]
- Algernon Charles Swinburne, 1837–1909. "Phaedra." Fragment of a dialogue with chorus. In *Poems and Ballads*, 1st series (London: Moxon, 1866). [Gosse & Wise 1925–27, vol. 1 / Fletcher 1973, p. 25 / Bush 1937, p. 350]
- Wilhelm Taubert, 1811–1891. *Phaedra*. Opera. Libretto, Prince Georg. First performed Sep 1868, Leipzig. [Clement & Larousse 1969, 2:871]
- Jules Massenet, 1842–1912. *Phèdre*. Concert overture. First performed 1873, Paris. [Grove 1980, 11:809]
- . Incidental music for Racine's *Phèdre* (1677). First performed 8 Dec 1906, Théâtre de l'Odéon, Paris. [Ibid.]
- Georg, Prince of Prussia, 1826–1902. *Phädra*. Tragedy. [Berlin: Geistmann?], 1877. [DLL 1968–90, 6:205]
- Hermann Bang, 1837–1912. *Faedra*. Novel. Copenhagen: 1883. [DSL 1990, p. 46]
- Guillaume Lekeu, 1870–1894. Musical prelude for Act 3 of Racine's *Phèdre* (1677). 1888. [Grove 1980, 10:650]
- Alexandre Cabanel, 1823–1889. "Phaedra" (disconsolate, on a couch). Painting. Musée Fabre, Montpellier. [Strobl 1980, 1:57–ill.]
- Alexandre Weill, 1811–1899. *La nouvelle Phèdre* [The New Phaedra]. Novel. Paris: Sauvaître, 1889. [Frenzel 1962, p. 516]
- José-Maria de Heredia, 1842–1905. "L'égarment de Phèdre" [The Straying of Phaedra]. Sonnet, for Sarah Bernhardt. 1894. [Delacay 1984, vol. 2]
- Aubrey Beardsley, 1872–1898. "Phèdre." Drawing. R. B. Ross coll. in 1899. [Beardsley 1967, pl. 12–ill.]
- George Meredith, 1828–1909. (Aphrodite's vendetta against Artemis's devoted Hippolytus evoked in) "A Reading of Life." Poem. In *A Reading of Life, with Other Poems* (London: Murray, 1901). [Bartlett 1978, / Bush 1937, pp. 386f.]
- T. Sturge Moore, 1870–1944. *Aphrodite against Artemis* (story of Phaedra and Hippolytus). Tragedy. London: At the Sign of the Unicorn, 1901. First performed 1 Apr 1906, London; décor, Charles Ricketts. [Bush 1937, pp. 449f., 566 / Gwynn 1951, pp. 39f. / DLB 1983, 19:333, 335, 330]
- Léon Bakst, 1866–1924. Scenery and costume designs for a production of Euripides' *Hippolytus*, Alexandrinsky Theater, St. Petersburg, 1902. Originals in private colls. [Spencer 1973, pls. 26–27]
- . Scenery and costume designs for a production of D'Annunzio's *Fedra* (1909), L'Opéra, Paris, 1915. Originals in Musée National d'Art Moderne, Paris; Lobanov-Rostrovsky coll., New York; private colls. [Ibid., pls. 150–60]
- John Davidson, 1857–1909. *Phèdre*. Tragedy. 1903, commissioned by Mrs. Patrick Campbell. [DLB 1983, 19:08]
- Jules Bois. *Hippolyte couronné* [Hippolytus Crowned]. Tragedy in verse. First performed 30 July 1904, Roman Theater site, Orange. Published Paris: Charpentier & Fasquelle, 1904. [Frenzel 1962, p. 517]
- Bliss Carman, 1861–1929. "At Phaedra's Tomb." Poem. In *Pipes of Pan* (Boston: Page, 1904). [Boswell 1982, p. 65]
- Willa Cather, 1873–1947. "The Marriage of Phaedra" (modern setting). Short story. In *The Troll Garden* (New York: McClure, Phillips, 1905). [DLB 1981, 9:142]

PHAEDRA AND HIPPOLYTUS

- Learmont Drysdale**, 1866–1909. Incidental music for Gilbert Murray's translation of Euripides' *Hippolytus*. First performed 1905, Glasgow. [Grove 1980, 5:657]
- Granville Bantock**, 1868–1946. Incidental music for Gilbert Murray's translation of Euripides' *Hippolytus*. 1908. [Grove 1980, 2:125]
- Gabriele D'Annunzio**, 1863–1938. *Fedra*. Tragedy in verse. First performed 10 Apr 1909, Teatro Lirico, Milan. Published Milan: Treves, 1909. [DELI 1966–70, 2:200 / Hamburger 1969, p. 174 n. / Praz 1956, p. 283]
- Miguel de Unamuno**, 1864–1936. *Fedra*. Tragedy. 1910. First performed 28 Mar 1918, Teatro Ateneo, Madrid. Published in *Teatro completo*, edited by M. Garcia Blanco (Madrid: Biblioteca de Autores Modernos, 1959). [McGraw-Hill 1984, 5:69]
- Maurice Hewlett**, 1861–1923. "The Death of Hippolytus." Poem. In *The Agonists: A Trilogy of God and Man* (New York: Scribner, 1911). [Bush 1937, p. 569]
- . (Artemis and Hippolytus in) "The Veiled Lover." Poem. In *Gai Saber: Tales and Songs* (London: Mathews, 1916). [Boswell 1982, p. 135]
- Lady Margaret Sackville**, 1881–1963. "The Coming of Hippolytus." Poem. In *Songs of Aphrodite and Other Poems* (London: Mathews, 1913). [Bush 1937, p. 570]
- William Henry Bell**, 1873–1946. *Hippolytus*. Opera. 1914. [Grove 1980, 2:438]
- Ildebrando Pizzetti**, 1880–1968. *Fedra*. Opera. Libretto, D'Annunzio (1909). First performed 20 Mar 1915, La Scala, Milan. [Grove 1980, 14:797]
- H. D. (Hilda Doolittle)**, 1886–1961. "Choruses from the *Hippolytus* of Euripides." Poem/adaptation. In *Egoist* 2, Nov 1915, and *Egoist* 3, 1919. [Martz 1983 / Robinson 1982, pp. 99–106]
- . "Phaedra," "She Contrasts Herself with Hippolyta," "She Rebukes Hippolyta," "Hippolytus Temporizes." Poems. In *Collected Poems* (New York: Boni & Liveright, 1925). [Martz / DLB 1986, 45:131 / Robinson, pp. 115f.]
- . *Hippolytus Temporizes*. Lyrical tragedy. Boston: Houghton Mifflin, 1927. [Martz / Robinson]
- Vladimir Senilov**, 1875–1918. *Hippolytus*. Opera. Libretto, after Euripides. First performed 1915. [Baker 1984, p. 210 / Zimar 1971, p. 93]
- Osip Mandel'shtam**, 1891–1939/42. (Story of Phaedra evoked in) 2 untitled poems, 1915–16. In *Sobranie sochinenii*, edited by Gleb Struve and Boris Filipoff (Washington, D.C.: Inter-Language Literary Association, 1967). [Raffel & Burago 1973, nos. 81, 186]
- . (Theseus, Hippolytus, Phaedra evoked in) Untitled poem. 1916. In *Tristia* (Peterburg: 1922). [Ibid., no. 82]
- Valeria Dienes**, 1879–1978, choreography. *Phaedra*. Ballet. Music, György Kósa. 1918. [Grove 1980, 10:213]
- C. S. Lewis**, 1898–1963. "Hippolytus." Poem. c.1919. Retitled "The Queen of Drum" in *Narrative Poems* (New York: Harcourt, Brace, Jovanovich, 1969). [Boswell 1982, p. 165]
- Margaret Naismith Osborne Baily**, b. 1878. Incidental music for Euripides' *Hippolytus*. 1921. [Cohen 1987, 1:44]
- Eugene O'Neill**, 1888–1953. *Desire Under the Elms* (modern parallel to Phaedra and Hippolytus story). Tragedy. First performed 11 Nov 1924, Greenwich Village Theatre, New York. [Bogard 1972, pp. 213, 464 / Boswell 1982, p. 199]
- Henri Deberly**. *Le supplice de Phèdre* [The Torture of Phaedra]. Novel. Paris: Gallimard, 1926. [Frenzel 1962, p. 516]
- Arthur Honegger**, 1892–1955. Incidental music for D'Annunzio's *Fedra* (1909). First performed 1926. [Grove 1980, 8:680]
- Marina Tsvetaeva**, 1892–1941. *Fedra*. Tragedy, part 2 of the incomplete trilogy *Aphrodite's Rage*. 1927. Published 1928, in a periodical. [Karlinsky 1985, pp. 181–84 / Venclova 1985, pp. 103f. / Terras 1985, p. 486 / GSE 1973–85, 28:702]
- Jacques de Lacretelle**, 1888–1985. "La mort d'Hippolyte." Short story. In *L'âme cachée* (Paris: Gallimard, 1928). [DLB 1988, 65:137]
- Vladimir Dukelsky**, 1903–1969. "Poésies: Hippolyte." Song. 1927–30. Text, Bogdanovitch and Aleksandr Pushkin. [Grove 1980, 5:694]
- Yvor Winters**, 1900–1968. (Phaedra in) "The Old Age of Theseus." Poem, part 3 of "Theseus, a Trilogy." In *Hound and Horn* 6 (1933); collected in *Poems* (Los Altos: Gyroscope, 1940). [Powell 1980, pp. 142–46]
- Marguerite Yourcenar**, 1903–1987. "Phèdre, ou, Le désespoir" [Phaedra, or Despair], part of *Fetes*. Prose poem. Paris: Grasset, 1936. Translated by Dori Katz in *Fires* (New York: Farrar, Straus & Giroux, 1981). / Set to music by Donald Harris, performed Nov 1983, Public Radio, U.S.A. [Horn 1985, pp. 58–62 / DLLF 1984, 3:2519f. / EWL 1981–84, 4:690]
- Vittorio Rieti**, b. 1898, music. *Hippolyte*. Ballet. 1937. [Grove 1980, 16:12] Orchestral suite. [Ibid.]
- Bernard von Brentano**, 1901–1964. *Phädra*. Tragedy. Zurich: Oprecht, 1939. [Durzak 1973, p. 529]
- André Gide**, 1869–1951. (Story of Phaedra in) *Thésée*. Novella. Paris: Gallimard, 1946. / Translated by John Russell in *Two Legends: Oedipus and Theseus* (New York: Knopf, 1950). [Fowle 1965, pp. 107–13]
- Cesare Pavese**, 1908–1950. (Hippolytus and Diana speak in) "Il lago" [The Lake]. Dialogue. In *Dialoghi con Leuco* (Turin: Einaudi, 1947). / Translated by William Arrowsmith and D. S. Carne-Ross in *Dialogues with Leuco*, bilingual edition (Ann Arbor: University of Michigan, 1965). [Ips0 / Biasin 1968, pp. 205, 313]
- Marcel Mihailovici**, b. 1898. *Phèdre*. Opera. Libretto, Yvan Goll, after Racine (1677). First performed 9 June 1949, Stuttgart. [Baker 1984, p. 1545 / Grove 1980, 12:286]
- Serge Lifar**, 1905–1986, choreography. *Phèdre*. "Tragedy in choreography." Music, Georges Auric (1949). Libretto, Jean Cocteau. First performed 14 June 1950, Paris Opéra Ballet, L'Opéra, Paris; set and costumes, Cocteau. [Simon & Schuster 1979, p. 255 / Grove 1980, 1:705 / Terry 1976, p. 233 / McGraw-Hill 1984, 1:535 / Sprigge & Kihm 1968, pp. 190f.]
- Hilding Rosenberg**, b. 1892. Incidental music for Euripides' *Hippolytus*. First performed 1950, Stockholm. [Grove 1980, 16:200]
- Giorgio de Chirico**, 1888–1978. "Hippolytus with His Horse at the Edge of the Sea." Painting. 1951. Doria coll., Bologna. [de Chirico 1971–83, 3:3: no. 653–ill.]
- . "Hippolytus and His Horse." Painting. 1953.

- Grupponi coll., San Lazzaro di Savena. [Ibid., 4.3: no. 467—ill.]
- . "Hippolytus with His Favorite Horse in the Mountains of Crete." Painting. 1955. Verrando coll., Florence. [Ibid., 4.3: no. 481—ill.]
- . "Hippolytus and His Horse." Painting. 1959. L. V. coll., Milan. [de Chirico, 2.3: no. 225—ill.]
- . "Hippolytus with His Favorite Horse on the Banks of the Aegean." Painting. 1965. Galleria Santo Stefano, Venice. [Ibid., 1.3: no. 116—ill.]
- . "Hippolytus" (on horseback). Bronze sculpture. 1969. 9 casts, 2 artist's proofs. [Ibid., 2.3: no. 291—ill. / also de Chirico 1972, no. 133—ill.]
- Kenneth Rexroth**, 1905–1982. *Phaedra*. Tragedy, part 1 of the tetralogy *Beyond the Mountains*. First performed 1951, New York. Published New York: New Directions; London: Routledge, 1951. [Vinson 1982, pp. 671f.]
- Antony Tudor**, 1908–1987, choreography. (Phaedra in) *La gloire*. Dramatic ballet. Music, Beethoven (overtures from *Egmont*, *Coriolanus*, and *Leonora*). First performed 26 Feb 1952, New York City Ballet, City Center; scenery, Gaston Longchamps. [Sharp 1972, p. 169]
- John Ashbery**, 1927–. (Hippolytus in) *The Heroes*. Drama. First performed 5 Aug 1952, Living Theater, New York. Published in *Three Plays* (Calais, Vt.: Z Press, 1978). [Vinson 1985, p. 21]
- Ossip Zadkine**, 1890–1967. "Phaedra." Bronze sculpture. 1953. 5 casts. Private colls. / Plaster original. Nicolas coll., Paris. / Stone replica. Prax coll. [Jianou 1979, no. 379]
- Robinson Jeffers**, 1887–1962. *The Cretan Woman*. Tragedy in verse. First performed 1954, New York. Published in *Hungerfield and Other Poems* (New York: Random House, 1954). [DLB 1986, 45:304]
- Lorenzo Villalonga i Pons**, b.1897. *Fedra*. Tragedy. / Translated into Catalan by Salvador Espriu. Palma de Mallorca: Moll, 1955. [NUC]
- Aurel Milloss**, 1906–1988, choreography. *Ippolito*. Dance for a theater performance. First performed 1956. [Clarke & Vaughan 1977, p. 233]
- Thomas Hugh Eastwood**, 1922–. *Hippolytus*. Radio score. First performed 1958, England. [Grove 1980, 3:308]
- Carlo Terron**, 1913–. *Ippolito e la vendetta* [Hippolytus and Revenge]. Drama. 1958. In *Teatro* (Bologna: Cappelli, 1961). [Frenzel 1962, p. 517]
- Pierre Schaeffer**, 1910–. Incidental music (for tape) for Racine's *Phèdre* (1677). Performed 1959. [Grove 1980, 10:186]
- Robert Lowell**, 1917–1977. *Phaedra*. Verse translation of Racine (1677). New York: Farrar, Straus & Giroux, 1961. [Carne-Ross 1988, p. 130 / DLB 1980, 5 pt. 2: 30 / Axelrod 1978, p. 243]
- Pierre Froidebise**, 1914–1962. Incidental music for Euripides' *Hippolytus*. [Grove 1980, 6:865]
- Martha Graham**, 1894–1991, choreography. *Phaedra*. Modern dance. Music, Robert Starer. First performed 1962, New York; décor, Isamu Noguchi. [Stodelle 1984, pp. 228–33 / Noguchi 1968, p. 129—ill.]
- , choreography. *Phaedra's Dream*. Modern dance. Music, George Crumb's *Lux Etterna*. First performed 1 July 1983, Herod Atticus Theater, Athens; décor, Isamu Noguchi; Costumes, Halston. [Stodelle, p. 117 / Sorell 1986, p. 267]
- Janine Charrat**, 1924–, choreography. *La répétition de Phèdre* [The Recitation of Phaedra]. Ballet. First performed 1964, Geneva. [EDS 1954–66, 3:552]
- Wilfred Josephs**, 1927–, music. *La répétition de Phèdre*. Ballet. 1964–65. [Grove 1980, 9:712]
- Birgit Cullberg**, 1908–1982, choreography. *I Am Not You* (Phaedra theme). Ballet. Music, Bjarne Brustad. First performed 1966, Scandinavian Television, Stockholm. [Oxford 1982, p. 325]
- Maurice Ohana**, 1914–. Incidental music for a radio performance of Euripides' *Hippolytus*. 1966. [Grove 1980, 11:520]
- , *Syllabaire pour Phèdre* [Spelling book for Phaedra]. Chamber opera. 1967. First performed 5 Feb 1968, Paris. [Ibid.]
- Vernon Watkins**, 1906–1967. "Phaedra." Poem. In *Fidelities* (London: Faber & Faber, 1968). [Ips0]
- Françoise Adret**, 1920–, choreography. *Phèdre*. Ballet. First performed 1967, Warsaw. [Clarke & Vaughan 1977, p. 13]
- Alan Dugan**, 1923–. (Hippolytus's death evoked in) "The Natural Enemies of the Conch." Poem. In *Poems 3* (New Haven: Yale University Press, 1967). [Howard 1969, pp. 103, 188]
- Frank Gilroy**, 1925–. *That Summer—That Fall* (Phaedra and Hippolytus theme, modern setting). Drama. First performed 1967, New York. [McGraw-Hill 1984, 2:311]
- Wendy Osseman**, 1942–, choreography. *Hippolytus*. Ballet. First performed 1968, New York. [Cohen-Stratyner 1982, p. 680]
- Robert Bagg**, 1935–. *Hippolytus of Euripides*. Verse translation. Northampton, Mass.: Gehenna, 1969 (limited edition, illustrated with 10 etchings by Leonard Baskin). [Ips0 / Fern & O'Sullivan 1984, nos. 524–33—ill.]
- Leonard Baskin**, 1922–. "Phaedra." Bronze statue. 1969. Joslyn Art Museum, Omaha; 3 further examples in private colls. [Jaffe 1980, pp. 97, 216—ill.] See also Bagg, above.
- Thom Gunn**, 1929–. "Phaedra in the Farm House." Poem. In *Moly* (London: Faber & Faber, 1971). [CLC 1981, 18:200]
- Richmond Lattimore**, 1906–1984. "Hippolytus in Middle Life." Poem. In *Poems from Three Decades* (New York: Scribner, 1972). [Ips0]
- Paul Goodman**, 1911–1972. "That Other Man and I." Poem. In *Collected Poems* (New York: Random House, 1973). [Ips0]
- George Rochberg**, 1918–. *Phaedra*. Monodrama for mezzo-soprano and orchestra. Libretto, Gene Rochberg, after Robert Lowell's translation of Racine (1661). 1973–74. First performed 9 Jan 1976, Syracuse, N.Y. [Grove 1986, 4:59]
- Benjamin Britten**, 1913–1976. *Phaedra*. Cantata, opus 93, written for Janet Baker. First performed 12 Aug 1975, The Maltings, Snape. [Palmer 1984, pp. 61, 67, 409f., 453]
- Tony Harrison**, 1937–. *Phaedra Britannica*. Tragedy, adaptation of Racine (1677). First performed 9 Sept 1975, Old Vic Theatre, London. Published London: Collings, 1976. [Vinson 1985, p. 354 / DLB 1985, 40:161f.]

PHAEDRA AND HIPPOLYTUS

- Yannis Ritsos**, 1909–1990. “Fedhra.” Dramatic monologue. Athens: Kedros, 1978. [EWL 1981–84, 4:55]
- Hugo Claus**, 1929–. *Phaedra*. Tragedy, adapted from Seneca. 1980. [McGraw-Hill 1984, 1:529]
- Per Olov Enquist**, 1934–. “Till Fedra” [To Phaedra]. Verse drama, part of *En triptyk* [A Triptych]. 1980. Stockholm: Norstedt, 1981. [EWL 1981–84, 2:35 / *Algulín* 1989, p. 280]
- Sylvano Bussotti**, 1931–. *Mort de Phèdre* [Death of Phaedra]. Piano composition. First performed 25 Sep 1984, Festival of International Society for Contemporary Music, Toronto. [Slonimsky 1986, p. 219]
- Richard Wilbur**, 1921–. *Phaedra*. Translation of Racine. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1984. [Ips0]

